

PERBAHASAN TENTANG JILATAN ANJING: SUATU PERHATIAN

Oleh

NIK ABD. AZIZ B. HJ. NIK HASSAN

PENGALIRAN ilmu Islam mengikut Tariq Shah Waliullah al Dihlavi ke negeri Kelantan, yang bermula pada penghujung tahun 1934 telah memperhebatkan lagi suasana perbedzaan pendapat diantara ulama-ulama di negeri ini, khususnya di dalam ilmu Fekah.¹ Perbedzaan pendapat ini timbul justru kerana pendekatan di dalam melihat dan mengkaji ilmu Islam mengikut Tariq ini berbedza daripada pendekatan yang digunakan oleh hampir keseluruhan ulama-ulama lain di negeri ini. Salah satu daripada contoh yang baik untuk melihat perbedzaan dari segi pendekatan itu ialah berhubung dengan soal jilatan anjing, yang mana isu ini telah membawa ulama-ulama yang bertentangan pendapat itu berbahas pada tahun 1937, di dalam usaha mereka untuk mencari kebenaran di sisi Islam. Untuk mendapat gambaran yang penuh berkenaan dengan soal perbahasan ini penulis merasa perlu terlebih dahulu digalorkan tentang peristiwa-peristiwa yang membawa kepada perbahasan itu dan perkara-perkara yang berlaku akibat daripada perbahasan itu. Seterusnya diikuti pula dengan huraian-huraian tentang hujjah-hujjah dari segi keilmuan yang diutarakan oleh ulama-ulama yang terlibat dalam perbahasan itu.

Sekembali Hj. Nik Abdullah b. Hj. Wan Musa (1900—1935) ke Kota Bharu daripada Mekah, beliau telah dipanggil oleh Tengku Ibrahim Ibnu Sultan Muhammad IV, Raja Kelantan ke Istananya yang diberi nama Sri Cemerlang.² Semasa bercakap-cakap tentang hal-hal keugamaan dengan Hj. Nik Abdullah, Raja Kelantan yang ingin sangat memelihara anjing ada bertanya kepada ulama itu samada anjing itu boleh dipelihara atau tidak, dan bagaimanakah pula kiranya terkena air liur anjing itu kepada anggota manusia? Di dalam menjawab soalan itu, Hj. Nik Abdullah mengatakan bahawa kiranya binatang anjing itu difikir sangat perlu untuk keselamatan rumahtangga, maka binatang itu perlu pula dipelihara oleh anggota keluarga itu. Menjawab soalan yang kedua, Hj. Nik Abdullah mengatakan, kalaulah mengikut pendapat Imam Shaffii anggota tubuh badan manusia yang terkena jilatan anjing itu wajib di samak,³ akan tetapi kalaulah

---

¹Sebelum berlakunya perbahasan tentang jilatan anjing, Negeri Kelantan telah mengalami beberapa polimik agama berhubung dengan soal ilmu Fekah. Polimik-polimik itu berlaku berhubung dengan zakat fitrah dan pembinaan Masjid, *Ussali* dan Niat, ulama tidur di dalam kubur orang mati, harta wakaf dan Talkin. Untuk melihat dengan lebih lanjut tentang polimik-polimik ini sila lihat, Nik Abdul Aziz b. Hj. Nik Hassan, *Sejarah Gerakan dan perkembangan alam pemikiran Islam di Kota Bharu di antara tahun 1900—1940*, Tesis Sarjana Muda peringkat Kepujian, U.K.M., 1973/74. (Tidak dicetak) dan Nik Abd. Aziz b. Hj. Nik Hassan, *Tariq Shah Waliullah al Dihlavi di Kota Bharu 1934—1950*; Tesis Sarjana, U.K.M., 1977. (Tidak di cetak).

²Hj. Nik Abdullah b. Hj. Wan Musa ialah pengasas Ajaran Islam mengikut Tariq Shah Waliullah al Dihlavi di Negeri Kelantan. Sila lihat kertaskerja penulis yang berjudul "Perkembangan Ilmu Islam di Negeri Kelantan 1860—1940", yang dibentangkan oleh penulis dalam Seminar Sejarah dan Kebudayaan Negeri Kelantan pada 12—15 April, 1980.

³Samak ialah suatu cara penyucian yang dilakukan ke atas tiap-tiap anggota manusia dengan menggunakan tanah sebanyak satu kali dan air sebanyak enam kali.

berpandukan kepada pendapat Imam Malik pula, kata beliau tidak harus disamak. Oleh kerana adanya pandangan yang kontravesal diantara kedua-dua ulama mujtahid mutlak ini, maka kata beliau orang-orangramai boleh memilih pandangan yang mana satu di antara kedua itu untuk diamalkan. Bagi Hj. Nik Abdullah kesemua pandangan-pandangan yang mewakili tiap-tiap satu mazhab empat iaitu mazhab Hanafi, Maliki, Shaffii dan Hanbali boleh diamalkan oleh orangramai, walaupun dengan cara talfik (campuraduk) diantara satu sama lain. Cuma apa yang perlu dijaga ialah supaya amalan mereka tidak terkeluar daripada lingkungan mazhab empat tadi.⁴ Beliau mengatakan demikian kerana pada pandangan beliau pendapat yang kontravesal yang ujud di antara ulama-ulama mujtahid mutlak tadi hanya berasaskan kepada daya ijtihad masing-masing berpandukan kepada al-Quran dan al-Hadith. Tambah lagi pula, tiap-tiap Imam yang mengasaskan mazhab masing-masing tadi tidak pula menyalahi pandangan-pandangan yang berbedza di antara mereka itu dan tidak pula mewajibkan orang-orang kemudian supaya mengikuti kesemua pandangan mereka masing-masing.

Pandangan Hj. Nik Abdullah ini apabila diketahui oleh ulama tradisional iaitu Hj. Ibrahim b. Hj. Yussof (Mufti Negeri Kelantan pada masa itu),⁵ Hj. Ahmad Mahir b. Hj. Ismail,⁶ Hj. Abdullah Tahir b. Hj. Ahmad⁷ Hj. Ahmad Manan melalui Tengku Maharani,⁸ lantas ditentang secara terbuka oleh mereka di dalam jemaah pengajaran masing-masing. Akibat daripada penentangan ini, persoalan jilatan anjing menjadi isu perbualan dikalangan masyarakat umum bandar Kota Bharu, khususnya dikalangan penyokong-penyokong kedua-dua pihak ulama yang bertentangan pendapat tadi.

---

⁴Untuk orang-orang ramai Shah Waliullah al Dihlavi juga berpandangan bahawa bagi keselamatan mereka beramallah dengan pandangan yang terdapat di dalam lingkungan mazhab empat itu. Sila lihat G.N. Jalbani, *Teachings of Shah Waliyullah, Sh Muhammad Ashraf, Kashmiri Bazar, Lahore (Pakistan) 1967 p. 44.*

⁵Hj. Ibrahim b. Hj. Yussof dilahirkan pada tahun 1872 dan meninggal dunia pada tahun 1952. Beliau disebelah bapanya berasal berketurunan daripada Minangkabau dan disebelah emaknya daripada Jawa. Beliau semenjak kecil lagi belajar agama di Makkah daripada Hj. Wan Ahmad b. Muhd Zain b. Mustapha al Patani, Hj. Wan Ali Khutam dan Sheikh Hasbullah. Di Kota Bharu pada mula-mulanya beliau tinggal di Banggol dan kemudiannya di Kampung Penambang. Beliau alim di dalam ilmu feqah dan Tasawuf. Beliau menjadi Mufti Negeri Kelantan di antara tahun 1928 sehingga tahun 1941.

⁶Hj. Ahmad Mahir b. Hj. Ismail ialah seorang ulama yang serba boleh di dalam kesemua cabang-cabang ilmu agama Islam. Di antara cabang-cabang ilmu agama itu beliau dikatakan sangat-sangat berkeahlian di dalam ilmu ballaghah (Rhetoric). Beliau selepas mendapat pendidikan agama di Kota Bharu dan Makkah pergi pula melanjutkan pelajarannya di al Azhar, Al Sharif Mesir. Untuk melihat penerangan lebih lanjut tentang beliau, sila lihat *Pengasuh* September - Oktober, 1975, Bil. 409, h. 22-23.

⁷Hj. Abdullah Tahir b. Hj. Ahmad ialah seorang ulama yang ternama di Kota Bharu bermula daripada awal tahun 1930an lagi. Di lahirkan di Kota Bharu pada tahun 1897, beliau mendapat pendidikan agama di Kota Bharu dan seterusnya di Makkah. Di Kota Bharu beliau mengajar agama di Masjid Besar Muhammadi dan seterusnya di Madrasah Bunut Payung. Beliau meninggal dunia pada tahun 1961.

⁸Tengku Maharani ialah anak kepada Sultan Muhammad IV dan adik kepada Sultan Ismail dan Tengku Ibrahim, Raja Kelantan. Di dalam ilmu agama beliau sangat-sangat kuat terpengaruh kepada Hj. Ahmad Mahir b. Hj. Ismail.

Oleh kerana penentangan ulama-ulama tadi terhadap pendapat Hj. Nik Abdullah itu berterusan, walaupun selepas kematian Hj. Nik Abdullah, maka Hj. Wan Musa bin Hj. Abdul Samad⁹ yang yakin akan kebenaran pendapat anaknya itu, mempertahankan pendapat itu di dalam jemaah pengajaran beliau. Selaku seorang ulama yang sudah pun tidak disetujui oleh ramai ulama-ulama lain sebelum, penyertaan Hj. Wan Musa secara terbuka didalam menyokong pendapat anaknya itu menambah hangatkan lagi suasana pertentangan pendapat itu, sehingga akhirnya isu itu mendapat perhatian pula daripada Sultan Kelantan, Sultan Ismail Ibnu Sultan Muhammad IV. Mungkin oleh kerana didorongkan oleh hasrat untuk meredakan ketegangan itu, Sultan Kelantan memanggil kesemua ulama-ulama yang terlibat ke tempat kediaman beliau, Istana Jahar pada tahun 1936, demi untuk mencari jalan penyelesaian. Namun demikian percubaan Sultan itu tidak berhasil, malah menambahkan lagi ketegangan perhubungan peribadi diantara kedua-dua pihak ulama yang bertentang pendapat itu. Di dalam pertemuan itu timbul soal menyoal diantara Hj. Wan Musa disatu pihak dengan ulama-ulama yang menentang Hj. Nik Abdullah tadi di pihak yang lain.

Raja Kelantan yang pada hakikatnya kuat menyokong pendapat Hj. Nik Abdullah, demi melihat isu jilatan anjing ini menjadi buah mulut dikalangan orang-ramai, selepas mendengar daripada Hj. Wan Musa bahawa Hj. Abas Taha¹⁰ Kadi Besar Singapura dan Dr. Burhanuddin al-Halimi¹¹ yang pada ketika itu memegang jawatan Setiausaha Majlis Ulama Singapura ingin menyertai sesuatu perbahasan, kiranya diadakan, untuk menegakkan pendapat Hj. Nik Abdullah tadi, menganjurkan suatu perbahasan terbuka pada tahun 1937 di Istananya yang bernama Sri Cemerlang.

Kehadiran Hj. Abas Taha di dalam perbahasan terbuka di Istana Sri Cemerlang ternyata dirancangkan oleh Hj. Wan Musa itu sendiri. Hj. Wan Musa yang mungkin merasa dirinya keseorangan di dalam mempertahankan pendapat anaknya, memerlukan pula ulama-ulama lain bersama-samanya demi untuk menunjukkan kepada masyarakat umum bahawa beliau bukanlah hanya seorang ulama yang sependapat dengan anaknya itu. Sokongan ulama-ulama lain sangat penting pada

⁹Hj. Wan Musa b. Hj. Abdul Samad ialah seorang ulama islah yang terkenal di Negeri Kelantan. Beliau dilahirkan dalam tahun 1874 dan meninggal dunia dalam tahun 1939. Di Kota Bharu, beliau mengajar agama di suraunya di Jalan Merbau. Beliau ada memegang Jawatan Mufti Negeri Kelantan di antara tahun 1908—1916. Untuk melihat penerangan lebih lanjut tentang beliau sila lihat Muhammad Salleh b. Wan Musa (dengan S. Othman Kelantan) "Theological Debates: Hj. Wan Musa b. Hj. Abdul Samad and It's family", dalam William R. Roff (ed.) *Kelantan Religion, Society and politics in a Malay State*, Oxford University Press, K.L. 1974, p. 153—169.

¹⁰Hj. Abas Taha Lahir di Tanjung Pagar, Singapura pada tahun 1885 dan kemudiannya mendapat pendidikan ugama di Mekkah. Beliau pernah menjadi Pengarang Majallah *Al Imam* mulai pada tahun 1908 dan kemudian banyak melibatkan diri bersama-sama dengan ulama-ulama kaum muda di negeri-negeri Pantai Barat Tanah Melayu yang lain didalam perjuangan mereka untuk mengislahkan masyarakat Islam di Tanah Melayu ini. Untuk melihat lebih lanjut lagi tentang beliau sila lihat Mohd Sarim Hj. Mustajab, *Islam dan Perkembangannya dalam Masyarakat Melayu di Semenanjung Tanah Melayu, 1900—1940an*, Tisis untuk ijazah Sarjana UKM, Kuala Lumpur, 1975 (tidak dicetak). h. 35—39.

¹¹Dr. Burhanuddin al Halimi kemudiannya terkenal sebagai seorang tokoh politik di Tanah Melayu. Beliau pernah memegang jawatan Presiden Partai Kebangsaan Melayu Malaya (P.K.M.M.) dan seterusnya Partai Persatuan Islam Setengah Melayu (PAS).

beliau pada masa itu demi untuk membolehkan masyarakat umum menerima pendapatnya. Mungkin oleh kerana kesedaran beliau bahawa adanya ulama-ulama, iaitu ulama-ulama kaum muda seperti Hj. Abas Taha yang tinggal di Singapura yang dapat melihat pengertian agama di dalam perspektif yang lebih luas menyebabkan beliau merasa perlu pergi ke sana bagi menerangkan persoalan agama yang menimbulkan kontravesal di Bandar Kota Bharu ini dan kemudian menjemput ulama itu datang ke Kota Bharu. Kebetulan pula pada masa itu beliau juga hendak pergi ke Singapura untuk menghantar anaknya Hj. Nik Muhd Salleh dan menantunya Hj. Nik Hassan ke Mekkah. Hj. Abas Taha pula justru kerana tidak mahu datang berseorangan ke Kota Bharu mencadangkan supaya Dr. Burhanuddin dijemput bersama-sama ke bandar ini.

Menariknya walaupun perasaan anti ulama-ulama kaum muda di setengah kalangan anggota masyarakat Negeri Kelantan pada ketika itu masih kuat, kehadiran Hj. Abas Taha seorang tokoh ulama kaum muda di dalam perbahasan itu tidak pula mendapat sebarang tentangan daripada anak-anak Negeri Kelantan. Mungkin juga tidak ada anak-anak Negeri Kelantan yang berani menyuarakan penentangan mereka terhadap kehadiran seorang tokoh ulama kaum muda itu, justru kerana kehadiran beliau di Kota Bharu ini adalah atas undangan daripada Raja Kelantan sendiri, iaitu salah seorang Raja yang ditakuti dan dimalui oleh masyarakat umum Negeri Kelantan pada masa itu. Tambah lagi pula, kedatangan beliau itu ialah untuk memberi sokongan kepada pendapat Hj. Nik Abdullah iaitu seorang ulama yang sudahpun diakui kealimannya oleh ramai anggota masyarakat umum.

Kehadiran kedua-dua ulama Singapura ini di bandar Kota Bharu memeriahkan lagi perbahasan itu. Seterusnya kehadiran kedua-dua tokoh ini juga khususnya Hj. Abas Taha menunjukkan terlibatnya dengan secara peribadi ulama-ulama kaum muda dari Singapura didalam arena perkembangan pemikiran agama di bandar Kota Bharu.

Menjelang perbahasan itu hendak diadakan ramai orang-orang datang berpusing-pusing membanjiri di dalam pekarangan Istana. Di dalam Istana pula ramai orang-orang yang terdiri daripada Sultan, Raja Kelantan, anggota-anggota keluarga di Raja, pembesar-pembesar menanti-nanti hendak menyaksi dan mendengar perbahasan itu. Walaupun semasa perbahasan itu timbul kecam mengecam diantara ulama-ulama yang bertentangan pendapat itu, namun demikian dikalangan orang-orang-ramai pula dari segi lahirnya menampakkan tenang sahaja. Mungkin sifat emosi itu dapat dikawal oleh mereka justru kerana perbahasan itu diadakan di Istana yang pula dihadziri oleh Sultan dan Raja Kelantan yang mana kedua-dua mereka itu adalah orang-orang yang mereka takuti dan malui. Selepas berakhirnya perbahasan itu, Sultan Ismail selaku hakim tidak dapat menentukan pendapat di pihak manakah di sisinya mesti diikuti oleh masyarakat umum. Oleh yang demikian, beliau berserah sahaja kepada orang-ramai samada hendak mengamalkan pendapat Hj. Wan Musa ataupun pendapat ulama-ulama konservatif tadi.

Akibat daripada pertentangan pendapat itu, Hj. Abas Taha telah menyusun sebuah kitab yang berjudul *Risalah Penting* bagi menegakkan lagi kebenaran

pendapat di pihaknya kepada masyarakat umum. Hj. Wan Musa pula ada menghasilkan suatu tulisan tangan yang memuatkan kedua-dua pendapat yang bertentangan itu, dan juga pendapat Mufti Besar Mesir pada ketika itu yang disebutnya bernama Maulana Al Sheikh Al Marori. Sesungguhnya pendapat Mufti Besar Mesir berasaskan kepada risalah ini bersamaan dengan pendapat Hj. Nik Abdullah. Justru kerana didorongkan oleh perasaan hendak memastikan lagi kebenaran pendapat Hj. Nik Abdullah itu, Raja Kelantan yang pada ketika itu menjadi Yang Dipertua Majlis Ugama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan menghantarkan tiga pertanyaan kepada Syed Mohd Mustapha al Maghari Sheikh al Azhar Mesir. Jawapan daripada Sheikh al Azhar yang diterima oleh beliau pada 1hb. April tahun 1937 yang bersamaan dengan pendapat Hj. Nik Abdullah itu, menyakinkan lagi beliau tentang kebenaran pendapat Hj. Nik Abdullah itu.

Menariknya walaupun pendapat yang pada mula-mulanya diutarakan oleh Hj. Nik Abdullah itu mendapat sokongan bulat daripada pengikut-pengikut beliau yang ramai itu, namun demikian dari segi amalan hidup hari-hari mereka yang menyokong pendapatnya itu tidak pula mengamalkan pendapat beliau itu. Mereka masih lagi meneruskan tradisi amalan samak anggota tubuh badan mereka, sekiranya terkena jilatan anjing pada tiap-tiap anggota tubuh badan mereka. Malah kebanyakan dikalangan anggota keluarga Hj. Wan Musa sendiri pun sampai kini masih lagi mengamalkan amalan itu. Justru kerana berpegang kepada keyakinan itulah menampakkkan kebanyakan orang-orang Melayu membuat pentafsiran bahawa memelihara anjing adalah sesuatu perbuatan yang diluar daripada kebiasaan hidup seseorang Islam. Pada pandangan mereka binatang anjing itu ialah jijik, kotor dan membahayakan kepada diri dan kesihatan mereka. Oleh yang demikian tidak hairanlah sampai kini pun sukar hendak didapati seseorang Islam di bandar ini memelihara anjing. Kenyataan-kenyataan diatas ini menunjukkan bahawa walaupun pendapat Hj. Nik Abdullah itu mendapat sokongan yang ramai, namun demikian sokongan itu lebih kepada sokongan peribadi sahaja dan tidak kepada pandangan yang dikemukakan oleh beliau. Kenyataan-kenyataan diatas ini juga dapat menunjukkan bahawa sesuatu keyakinan yang sudah berakar umbi di sisi masyarakat itu sukar hendak diubahkan, walaupun perubahan itu cuba hendak ditimbulkan oleh seseorang ulama yang sangat-sangat berpengaruh seperti Hj. Nik Abdullah.

Pertentangan pendapat diantara kedua-dua pihak ulama ini pada asasnya berpunca daripada perbezaan pendekatan pengkajian ilmu ugama itu sendiri. Kalaulah pihak Hj. Nik Abdullah berpegang (mencampuradukkan) didalam bertaklid kepada mana-mana pendapat mazhab empat iaitu Imam Hanafi, Maliki, Shaffii dan Hambali demi untuk menyenangkan kehidupan manusia, ulama-ulama yang menentang pendapat mereka pula berpandangan bahawa umat Islam di Negeri Kelantan mesti mematuhi dari segi hukum Syariah kepada pendapat-pendapat ulama-ulama didalam satu mazhab iaitu mazhab Shaffiah, oleh kerana mazhab ini sudah pun menjadi mazhab yang resmi di negeri ini.¹²

---

¹²Pada keseluruhannya pendapat-pendapat ulama-ulama yang bertentangan ini ada dibentangkan di dalam suatu risalah tulisan tangan Hj. Wan Musa b. Hj. Abdul Samad yang tiada berjodol (tanpa tarikh) dan Hj. Abas Taha, *Risalah Penting*, Singapura, 1937.

Hj. Wan Musa, Hj. Abas Taha dan Dr. Burhanuddin al Halimi yang menyokong pendapat Hj. Nik Abdullah didalam persoalan konsep talfik di dalam bertaklid kepada mana mazhab empat itu pada asasnya berpegang kepada dua ayat-ayat al-Quran. Satu ayat di dalam Surah al-Baqarah Ayat 286 yang membawa erti "Allah tidak mentaklifkan (memberatkan) seseorang melainkan dengan sekadar daya upayanya" dan satu ayat lagi di dalam Surah al-Baqarah juga Ayat 185 yang membawa erti begini "Allah menghendaki dengan kamu mudah dan tidak menghendaki dengan kamu susah."

Seterusnya mengikut pandangan mereka, timbulnya konsep talfik di dalam bertaklid kepada keempat-empat mazhab tadi ialah untuk menyenangkan kehidupan masyarakat Islam. Mereka bertiga mengatakan, memang betul Imam Shaffii tidak mengharuskan manusia menunaikan fardhu sembahyang dan lain-lain ibadah apabila terkena air lior anjing pada tiap-tiap anggota manusia, tanpa di samak sebanyak satu kali dengan tanah dan enam kali dengan air, akan tetapi sebaliknya pula Imam Malik Ibnu Anas mengharuskannya. Oleh yang demikian, kata mereka bertiga, umat Islam boleh menggunakan konsep talfik di dalam bertaklid di dalam hal ini, sekiranya dianggap anjing itu penting untuk keselamatan rumahtangga dan lain-lain kegunaan demi untuk menyenangkan umat Islam di dalam kehidupan.

Untuk menegakkan kebenaran pendapat mereka, mereka telah meninjau konsep itu dari segi perkembangan sejarah pemikiran Islam dan menjelaskan bahawa ulama-ulama besar sebelum abad kedua belas juga mengamalkan konsep yang demikian. Cuma kata mereka timbulnya konsep bertaklid kepada satu-satu mazhab tertentu itu dikalangan umat Islam mungkin bermula pada abad yang kedua belas iaitu ketika berlakunya perpecahan dikalangan umat Islam, justru kerana terlampau fanatik kepada tokoh-tokoh ulama tertentu. Oleh yang demikian mereka berpendapat konsep talfik didalam bertaklid kepada keempat-empat mazhab ini tidak bertentangan dengan persoalan pokok dan usul ajaran Uqama Islam yang sebenar. Cuma mengikut mereka, pendapat-pendapat yang mengengkarkan kebenaran konsep talfik di dalam bertaklid kepada keempat-empat mazhab tadi, ialah hanya pendapat-pendapat daripada kebanyakan ulama-ulama yang kemudian daripada abad kedua belas. Mereka mendakwa mereka membuat kata-kata yang demikian berasaskan pula kepada pendapat seorang ulama yang dikatakan bernama al Ustaz Sheikh Mohd Jamaluddin al Kasimi al Dimashki yang mereka rujuk daripada sebuah risalah bernama *Fatwal Islam*. Tambah lagi mengikut dakwaan mereka, seorang ulama yang kemudian daripada abad kedua belas, bernama Ibnu Ziad, yang kata mereka setaraf martabatnya pula dengan seorang ulama yang bernama Ibnu Hajar al Haitami, di dalam mazhab Shaffiah ada berkata:

"Bahawa orang-orang awam itu apabila bersetuju perbuatannya akan satu mazhab yang sah di taklid akan dia nescaya salahlah perbuatannya dan tiada ia bertaklid akan dia sekali pun kerana memudahkan di atas hamba-hamba Allah Taala."¹³

---

¹³Hj. Abas Taha, *Risalah*, h. 7.

Begitu juga mengikut dakwaan mereka ketiga tadi seorang ulama yang bernama Fatwa Al Syed Sulaiman Ibnu Yahya ada berkata:

“Bahawa segala pekerjaan awam di dalam ibadah dan jual beli dan lain-lainnya daripada perkara yang tiada menyalahi ijmak (persetujuan ulama-ulama Islam) iaitu semuanya itu di atas sah dan betul jika berbetulan mereka itu akan seorang imam yang terbilang iaitu atas kaul (pendapat) yang sah.”¹⁴

Oleh yang demikianlah Hj. Wan Musa, Hj. Abas Taha dan Dr. Burhanuddin tegas mempertahankan kebenaran konsep talfik di dalam bertaklid kepada keempat-empat mazhab tadi di sisi Uagama Islam.

Mufti Hj. Ibrahim b. Hj. Yussof, Hj. Ahmad Mahir b. Hj. Ismail, Hj. Abdullah Tahir b. Hj. Ahmad dan Hj. Ahmad Manam pula berpegang kepada semangat perlembagaan Negeri Kelantan yang mana kata mereka dari segi hukum ugama hanya mematuhi kepada satu mazhab sahaja iaitu Mazhab Imam Shaffii.¹⁵ Tambah lagi mereka ini turut menentang konsep talfik di dalam bertaklid kepada keempat-empat mazhab tadi justru bimbang akan lahir suatu aliran pendapat tertentu pada keseluruhannya, hasil daripada campuran pendapat-pendapat keempat-empat mazhab tadi, yang mana pada keseluruhannya bercanggah pula dengan disiplin satu-satunya aliran mazhab tadi. Mengikut kata-kata mereka, pendapat ini didasarkan kepada suatu pendapat ulama bernama Sheikh Ibnu Hajar al Haitami iaitu salah seorang ulama di dalam Mazhab Shaffiah. Pada pegangan mereka mengikut patuh kepada kenyataan Ibnu Hajar al Haitami adalah wajib kerana kenyataannya mutlak atau muktamad di dalam Mazhab Imam Shaffii. Sebaliknya pendapat-pendapat lain itu ialah merupakan pendapat-pendapat yang lemah dan berdosa untuk diamalkan. Pegangan mereka terhadap mutlak atau muktamadnya kenyataan Ibnu Hajar Al Haitami tadi ialah berasaskan pula kepada suatu tulisan seorang ulama di dalam Mazhab Shaffiah bernama Sheikh Sulaiman al Khurdi di dalam kitab karangannya bernama *al fawaidul Madaniyah*. Di samping itu, mereka mengatakan bahawa Sheikh Said al Sumbol, iaitu seorang ulama di dalam Mazhab Shaffiah juga mempunyai pandangan yang sama dengan pendapat Sheikh Sulaiman al Khurdi tadi.

Oleh yang demikianlah bagi Hj. Ibrahim b. Hj. Yussof, Hj. Ahmad Mahir b. Hj. Ismail Hj. Abdullah Tahir b. Hj. Ahmad dan Hj. Ahmad Manan, umat Islam di Negeri Kelantan hanya boleh patuh kepada satu mazhab tertentu di dalam ke semua hal kehidupan dan tidak dengan cara mengamalkan konsep talfik di dalam bertaklid kepada keempat-empat mazhab tadi. Justru kerana kesemua masyarakat Melayu pula sudah pun patuh kepada Mazhab Shaffiah di dalam kesemua hal kehidupan, mereka berpendapat bahawa wajiblah masyarakat Melayu menentang sebarang pendapat yang terkeluar daripada lunas-lunas Mazhab Shaffiah.

---

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Temuramah penulis dengan Hj. Ismail b. Hj. Yussof (Timbalan Mufti Negeri Kelantan) pada 15hb. Mac, 1973.

Pada keseluruhannya dapatlah dilihat bahwa persoalan jilatan Anjing ini bermula menjadi isu pertentangan pendapat, apabila pandangan yang diberikan oleh Hj. Nik Abdullah kepada Raja Kelantan iaitu Tengku Ibrahim, mendapat tentangan secara terbuka daripada Mufti Hj. Ibrahim b. Hj. Yussof, Hj. Ahmad Mahir b. Hj. Ismail, Hj. Ahmad Manan dan Hj. Abdullah Tahir b. Hj. Ahmad. Tentangan-tentangan secara terbuka ini seterusnya mengakibatkan Hj. Wan Musa b. Hj. Abdul Samad yang yakin akan kebenaran pendapat anaknya Hj. Nik Abdullah tadi tampil ke hadapan untuk memberi sokongan kepada pendapat anaknya itu. Pertentangan pendapat yang hebat ini seterusnya menarik minat pula ulama-ulama di Singapura iaitu Hj. Abas Taha dan Dr. Burhanuddin untuk melibatkan diri mereka bagi menyokong pendapat Hj. Nik Abdullah tadi. Sokongan kedua-dua ulama-ulama tadi terhadap pendapat Hj. Nik Abdullah telah mendorong Raja Kelantan menganjurkan suatu majlis perbahasan secara terbuka berhubung dengan soal itu di Istana Sri Chemerlang. Kedua-dua pihak yang bertentangan pendapat itu ada hujjah masing-masing di dalam perbahasan itu. Ulama-ulama yang menyokong pendapat Hj. Nik Abdullah telah melihat ilmu Fekah di dalam perspektif yang luas, iaitu merangkumi kesemua pandangan-pandangan di dalam lingkungan keempat-empat Mazhab yang diakui oleh ahli Sunnah Waljemaah. Oleh yang demikian mereka mengambil kira juga pendapat-pendapat yang otorites di dalam Mazhab-mazhab yang luar daripada batasan Mazhab Shaffiah. Ulama-ulama yang menentang pendapat Hj. Nik Abdullah pula cuma mahu menghadkan amalan-amalan fekah di kalangan masyarakat umum Negeri Kelantan kepada pendapat-pendapat di dalam lingkungan mazhab Shaffiah semata-mata. Mereka membuat pendirian yang demikian justru kerana aliran mazhab Shaffiah ini sudah pun berakar umbi dalam jiwa masyarakat Melayu sehingga menimbulkan sikap Janatik mereka kepada mazhab itu. Perbahasan ini walaupun berpunca daripada perkara yang kecil dan remeh temeh, iaitu jilatan anjing akan tetapi ia telah memberi gambaran yang jelas tentang pendirian ulama-ulama yang terlibat berhubung dengan soal mazhab pada umumnya. Ia juga telah memberi pengertian yang bermakna kepada sejarawan-sejarawan di dalam melihat arus perkembangan sejarah pemikiran Islam di kalangan masyarakat Melayu pada keseluruhannya.